

Nr 40

Konstitutionsutskottets utlåtande i anledning av väckt motion om stärkande av den kommunala demokratien.

I den till konstitutionsutskottet hänvisade motionen nr 337 i andra kammaren av herr *Wennerfors* hemställs, »att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhänga om utredning angående förstärkandet av den kommunala demokratien».

Motionen

Motionären framhåller inledningsvis att det kommunala livet på alltför många håll domineras av några få starka män, vilka ofta över partigränserna och i skydd av det nuvarande systemet med samlingsregeringar i kommunerna helt kan dominera och bestämma över alla betydelsefulla områden i en kommun. Ur demokratisk synvinkel måste detta te sig mycket betänkligt. Mest tvivelaktigt blir det när den politiske redaktören eller chefredaktören för ortens (enda) tidning deltar i det kommunala livet med viktiga uppdrag. Fåmansvälde medför betydande risker för felgrepp och mer eller mindre odemokratiska beslut. Det är därför angeläget att söka med **olika metoder undanröja** de risker som det nuvarande alltför ofta förekommande fåmansväldet i kommunerna innebär och även om möjligt minska förutsättningarna för det.

Bland åtgärder i angivna syfte framhåller motionären till en början att möjligheterna till spridning av de kommunala uppdragen bör kunna förbättras, varvid även bör övervägas om inte en begränsning bör göras av antalet kommunala uppdrag som skall anförtros en enskild person, förslagsvis till omkring fem. Tänkbart vore också att begränsa den tid en person får inneha kommunalt mandat, varvid kortare tidsperiod än tolv år dock icke bör komma i fråga.

Motionären framhåller vidare att det kommunala samregerandet ofta innebär att viktiga frågor löses i en mycket liten krets, just av de få starka män som förekommer i många av vårt lands kommuner. Kompromissideologin dominerar, och man undviker ofta att reservera sig, trots att sakliga skäl i konkreta fall starkt kan tala för reservation i många frågor. På så sätt undandras frågor lätt från reell debatt och från reellt medinflytande från kommunens medlemmar. En möjlighet att korrigera dessa missförhållan-

den skulle vara att skapa förutsättningar för ett parlamentariskt styrelsesätt i kommunens styrelse (med bevarad proportionell representation i nämnderna) genom ändring i kommunallagen. På så sätt skulle man lättare få en mer enhetlig kommunal regering och en kommunal opposition, som skulle vara angelägna att dra fram de skiljande frågorna inför medborgarna och låta dem ta ställning till vilka förtroendemän som skall ha hand om kommunens styrelse. — En annan metod att öka medborgarnas inflytande är enligt motionärens mening införande av ett kommunalt folkomröstningsinstitut. Ett sådant institut skulle kunna utgöra en vitaliserande faktor i det politiska livet i kommunerna.

Avslutningsvis framhåller motionären att den vid grundlagberedningens arbete framförda kompromisslösningen beträffande valsystemet i form av en gemensam valdag för val till den planerade enkammaren och för val av rikets kommunala församlingar skulle vara en dålig lösning av ett viktigt avsnitt av författningsfrågan och innebära stora risker för den kommunala demokratins vitalitet i vårt land. Intresset för de kommunala frågorna och problemställningarna skulle sannolikt komma att helt drunkna vid en sammankoppling av rikspolitiska och kommunala val. Tanken på en gemensam valdag måste därför bestämt avvisas.

Vissa utredningar

Såvitt avser *kommunal folkomröstning* framlades år 1952 ett betänkande av 1950 års folkomröstnings- och valsättsutredning med förslag till lag i ämnet (SOU 1952: 47). Lagförslaget innebar att kommunens fullmäktige kunde med vanlig majoritet besluta om rådgivande folkomröstning inom kommuner i ärende, som var föremål för fullmäktiges handläggning. Vissa ärenden undantogs dock, bl. a. frågan om grunden för utdebitering av allmän kommunalskatt. Två reservanter inom utredningen föreslog bl. a. att möjlighet skulle öppnas även för beslutande kommunal folkomröstning och att folkomröstning skulle kunna påkallas av en minoritet inom fullmäktige.

Det framlagda förslaget föranledde inte någon lagstiftning. Kungl. Maj:t uppdrog år 1957 åt den tidigare tillsatta författningsutredningen att i samband med dess uppdrag jämväl överväga frågan om användningen av folkomröstningsinstitutet. Härvid uttalade föredragande departementschefen att det icke torde vara anledning att även upptaga frågan om kommunal folkomröstning till ytterligare utredning; den borde vila i avvaktan på utredning och slutligt ställningstagande till det allmänna folkomröstningsinstitutet.

Frågan om införande av *parlamentariskt styrelsesätt inom kommunerna* var föremål för behandling vid 1966 års riksdag i anledning av väckta motioner som syftade till en övergång från proportionellt valsätt till majoritetsvals-system vid tillsättandet av kommunernas styrelser. I sitt av riksdagen

bifallna utlåtande över motionerna (KU 1966: 20) hemställde konstitutionsutskottet, att länsdemokratiutredningen skulle få i uppdrag att verkställa en förutsättningslös utredning av frågan om minoritetsrepresentationen i kommunernas styrelser och därmed sammanhängande spörsmål. Kungl. Maj:t har genom tilläggsdirektiv den 27 maj 1966 lämnat utredningen det av riksdagen begärda uppdraget.

Utskottet

I förevarande motion, som utmynnar i en hemställan om en utredning angående stärkande av den kommunala demokratien, framförs väsentligen tre konkreta önskemål: införande av ett kommunalt folkomröstningsinstitut och av ett parlamentariskt styrelsesätt i kommunerna samt vissa begränsningar av rätten att inneha kommunala förtroendeuppdrag.

Frågan om ett kommunalt folkomröstningsinstitut blev under 1950-talet föremål för utredning. Det förslag som framlades föranledde inte någon lagstiftning. Frågan har enligt utskottets mening inte därefter kommit i ett sådant läge, att något nytt initiativ är påkallat.

Spörsmålet om införande av parlamentariskt styrelsesätt i kommunerna upptogs inom riksdagen förra året i motioner, vilka föranledde skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran att länsdemokratiutredningen måtte verkställa en förutsättningslös utredning. Tilläggsdirektiv i detta syfte har därefter lämnats. Vad som anförts i denna del i den nu föreliggande motionen bör därför inte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Ej heller vad motionären i övrigt anført är enligt utskottets mening av beskaffenhet att böra påkalla något initiativ från riksdagens sida. Utskottet hemställer sålunda,

att motionen II: 337 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 18 oktober 1967

På konstitutionsutskottets vägnar:

GEORG PETTERSSON

Närvarande:

från första kammaren: herrar Georg Pettersson, Damström, Erik Olsson, Sveningsson, Dahl*, Sörenson, Dahlberg, Tistad och Svenungsson; samt

från andra kammaren: herrar Adamsson, Nilsson i Östersund, Henningsson, Johansson i Trollhättan, Hamrin i Jönköping*, Andersson i Bilingsfors, Werbro, Boo, Werner* och Lindberg*.

* Ej närvarande vid justeringen.